Наталія Перескокова

Обласний літературно-меморіальний музей Юліуша Словацького в Кременці

Польсько-українські стосунки на сьогоднішній день прагнуть ще тісніших контактів, ще більшого взаєморозуміння, ще ширшої співпраці в галузях науки, літератури й мистецтва, тож вельми актуальним, у літературознавстві зокрема, є дослідження спільних літературних тем. Творчість
нашого славетного краянина Юліуша Словацького є спільною ланкою для польської та української культур.

Як неодноразово показав польсько-український форум „Діалог двох культур", який щорічно відбувається в Кременці на базі музею Юліуша Словацького, ця тема чудово об'єднує науковців-літераторів обох країн. Сучасна історія дає нові шанси для побудови двосторонніх стосунків, які розвиватимуться на довірі й приноситимуть спільну користь. Польща й Україна повинні скористатися цими шансами, знаходити спільне в етнічних корінняхх, походженні, баченні проблем безпеки у Східній Європі, мають підтримувати одна одну з цілого ряду питань і взаємно вважати себе стратегічними партнерами. Обидві країни мають реалістично оцінювати і глибоко розуміти свої спільні інтереси.

Міцним та суттєвим містком для порозумінням між двома народами є наукові дослідження української науковиці Станіслави Левінської, польки за походженням, яка багато зробила для розвитку вітчизняного літературознавства. Доцент, кандидат філологічних

наук, видатна літературознавиця, полоністка, протягом майже чотирьох десятиліть (1951–1986) провідна викладачка польської мови та історії польської літератури кафедри слов'янської філології Київського державного університету імені Тараса Шевченка.

Народилась 26 липня 1922 року в Києві, у 1948 році закінчила філологічний факультет Київського державного університету, поступила в аспірантуру, яку успішно закінчила в 1951 році, після чого розпочала педагогічну діяльність як викладачка історії польської літератури і мови на кафедрі слов'янської філології. В 1953 році вона першою на цій нововідкритій після війни (1946 р.) кафедрі захистила кандидатську дисертацію на тему *Драматургія Юліуша Словацького. Від „Балладини" до „Фантазії"*.

Офіційними опонентами виступили Максим Рильський та Григорій Вервес– уже відомі на той час польськознавці, літератори та літературні критики, які високо оцінили працю Станіслави Левінської, а в майбутньому стали її сподвижниками та колегами. Прожила вона довге й гідне життя, померла 2 червня 2017 року.

Основним напрямком наукової діяльності Станіслави Левінської було дослідження польського романтизму та польсько-українсько-російських літературних взаємин. Вона є авторкою численних нарисів: про творчість Станіслава Бжозовського(1976); постать Єжи Путрамента та його повість
Rozstaje
(1960). Писала також коментарі та вступи до українських видань творів Юліуша Словацького (1952, 1959, 1969), Болеслава Пруса (1978, 1979, 1981), Стефана Жеромськоого (1982), Зоф'ї Налковської (1978), Ігоря Неверлі (1962), Войцеха Жукровського (1960). Основні
наукові праці Станіслави Левінської:
Пушкін
та Міцкевич
(1953),
Художнє
слово
М. Коцюбинського і його переклади на слов'янські мови

(1968),

Взаємовплив
слов'янських мов та літератур
(1972),
Юліуш
Словацький. Життя і творчий шлях
(1973),
Співець
народів і братерства Адам Міцкевич
(1974)
[1]
.

Дослідниця однією з перших у Радянському Союзі звернулась до творчості польських поетів та письменників, мову яких досконало знала чи не від самого дитинства, а найбільшу професійну зацікавленість складали для неї твори Юліуша Словацького та його буремне емігрантське життя [2]. Станіславу Левінську приваблював бунтарський дух Словацького – неординарної особистості, одного серед найвидатніших польських поетів-романтиків, філософа та борця за правду, пророка польської нації.

Народитися Словацькому випало у Кременці на Волині (нині – Тернопільська область), у шляхетській родині, 4 вересня 1809 року. Саме тут майбутній геній провів ранні роки

свого дитинства, сюди повертався щоліта на канікули з Віленського університету до бабусі Олександри та дідуся Теодора Янушевських. Мальовниче місто, яке через красиві гірські краєвиди називають „Маленька Швейцарія” та „Волинські Афіни” – через осередок науки і культури, що брав витоки з Кременецького ліцею, де польську літературу та риторику викладав батько Евзебіуш Словацький, назавжди залишилося для поета символом втраченої „малої батьківщини”. Перебуваючи в еміграції, Юліуш часто малював по пам’яті Кременець, прохав маму Саломею Словацьку-Бек’ю вигаптувати на макатці рідне місто, яке постійно згадував у листах до матері з далеких куточків Європи та Близького Сходу. Згодом прадавній Кременець неодноразово виринає в його творах
[3]
.

Життєва доля цього поета-романтика була особливо близькою для Станіслави Левінської, адже так само, як він, мала родинні витоки з Кременця. Вивчаючи біографію польського поета, дослідниця добре розуміла, чому саме наше місто Кременець було для Словацького символом батьківщини, втраченої назавжди. Чому такі ніжні й сентиментальні листи прилітали з-за кордону до його матері Саломеї Словацької-Бек’ю до Кременця. Аби зрозуміти причину зацікавленості науковиці постаттю й долею Словацького, накреслимо кілька біографічних штрихів до родинного портрету батька Станіслави Левінської[4].

Йосип Левінський народився 29 травня 1899 року в Кременці. Батька він зовсім не пам’ятав, виховувався матір’ю та вітчимом. Сім’я була католицького віросповідання. Родина часто ходила до костела, святкувала всі католицькі свята, дотримувалася релігійних традицій, вдома спілкувалися польською мовою. Юзеф, як усі його називали, мав технічний склад розуму, був схильний до точних наук, ще юнаком, у 17 років, виїхав до Києва, де навчався у вищій технічній школі (за радянських часів – професійно-технічне училище), згодом поступив до Політехнічного інституту ім. Ігоря Сікорського на механічне відділення. Вітчим похований у Києві на Байховому кладовищі, в його католицькій

частині, в 1921 році, а мати – в Бердичеві в 1927 році.

Йосип Левінський став інженером, мешкав у Києві, згодом став викладачем кафедри машинобудівництва, опублікував декілька книг у цій галузі, що було надзвичайно актуально у 30-х роках XX століття. Згодом одружився, як інженер високої кваліфікації був скерований на роботу до Бердичева на цукроварний завод, де сім'я прожила п'ять років, відтак повернулась до Києва. Коли в 1941 році в Україні розпочалась Друга світова війна, родина була евакуйована до Ташкента, де батько працював на Ташкентському паперовому комбінаті, повернулись після визволення Києва від німецьких нацистів у листопаді 1943.

Дружина – Феодосія Журахівська, 1898 року народження, була охрещена як Феодосія, але усі називали її Марія. У подружжя народилося двоє дітей: Станіслава 1922 року народження (Київ) та Валентина 1928 року народження (Бердичів). Родом вона походила із Житомирщини, з багатодітної родини, мама була селянкою, батько служив у царській армії. Не працювала, була домогосподаркою, виховувала двох дочок. Працювати пішла лише під час війни в евакуації, у Ташкенті, де на текстильній фабриці шила „ватянки" для військових на фронт.

Йосип Левінський приїздив до Кременця кілька разів, щоби знову поринути в атмосферу рідного міста та свого дитинства. Станіслава була в Кременці лише один раз у 1959 році.

У своїй новій родині спілкувалися українською, з міркувань безпеки. Поляків утискали, визнавати католицьке віросповідання та походження було небезпечно – це могло спричинити арешти, ув'язнення, виселення до Казахстану або й розстріли. В 1936 році Левінським довелось знищити всі документи, що підтверджували їхнє польське походження. Та навіть пізніше, майже двадцять років по тому, в 1954 році, Станіславу Левінську ледь на звільнили з посади викладача Київського університету імені Тараса Шевченка за приналежність до польської нації, хоча вона на той час уже захистила кандидатську дисертацію, стала кандидатом філологічних наук.

На захист молодої науковиці став професор світової величини Сергій Маслов (1880–1957), який від 1914 року обіймав посаду приват-доцента Київського університету, працював там завідувачем кафедри історії російської мови та літератури, викладав на вищих жіночих курсах, у народно-селянських університетах (1914–1917), був секретарем Історичного товариства Нестора-літописця. В 1921–1927 роках – член Комітету охорони пам'яток старовини і мистецтва, 1922 року – дійсний його член, від 1923 – позаштатний співробітник Українського наукового інституту книгознавства, а згодом там же – голова Комісії з історії книги. Від 1926 року Сергій Маслов – завідувач відділу стародруків Всенародної бібліотеки України (нині – Національна бібліотека імені В. І. Вернадського). В 1939–1950 роках – завідувач відділу давніх української та російської літератур Інституту літератури ім. Т. Шевченка АН УРСР. Не злякавшись політичних репресій, передбачаючи гідне викладацьке та наукове майбутнє молодої науковиці, Маслов звернувся до ректора Київського університету Олександра Голика з ультимативним клопотанням: якщо ви звільните з посади кандидата філологічних наук і талановитого викладача Станіславу Левінську, то наступною заявою про звільнення буде моя. Ректор пішов на поступки професорові, і Станіслава залишилась працювати [5].

У майбутньому таке рішення повністю себе виправдало. Станіслава Левінська створила чимало вагомих наукових праць, стала талановитою викладачкою, яку дуже любили студенти. Її лекції, як згадує донька Надія, були справжніми виставами – цікавими, захоплюючими, повчальними. Вона дуже артистично подавала матеріал, спонукала студентів не тільки до „сліпого" вивчення предмету, а й до обговорення різноманітних тем та дискусій, що не дуже схвалювалось ректоратом університету в радянські часи. Про таких людей говорять: педагог від Бога.

Ще до народження Станіслави Левінської, від початку XX століття, творчість Юліуша Словацького набула світового визнання. Вшановувати його пам'ять почали від 1909 року,

в рік столітнього ювілею поета-романтика. Гідно оцінюючи його вагомий внесок у світову літературу, ще більшого розмаху вшанування набрало з нагоди 130-річного ювілею поета, коли Роком Словацького був оголошений 1939 рік, тоді в Кременці, з ініціативи Марії Данілєвич-Зелінської, була створена вистава та планувалося відкриття меморіального музею в родинній садибі Словацьких. Проте, розпочатий 3 квітня, цей план не мав завершення[6]. Першого вересня 1939 року почалася Друга світова війна. Наступне урочисте вшанування пам'яті поета в Україні, зокрема в Кременці, відбулося у 1959 році. Тоді з нагоди 150-річчя Юліуша Словацького в Кременці працювала виїзна сесія АН УРСР на чолі з поетом, академіком Максимом Рильським. Святкування 160-ї річниці поета у жовтні 1969 року також стало подією міжнародного масштабу. Ідея народилася у визначних поетів України та Польщі Миколи Бажана і Ярослава Івашкевича. В Києві у видавництві „Дніпро" був виданий томик творів поета *Поезії* (1969), до якого увійшли нові переклади творів Словацького, здійснені українськими поетами. Наступні вшанування пам'яті Юліуша Словацького в Кременці відбулися на міжнародному рівні в 1974, 1979, 1984, 1989, 1994, 1999, 2000, 2002, 2004, 2005, 2009 роках
[7]
.

Ще студенткою філологічного факультету Київського державного університету, котра вивчала історію літературознавства, Станіслава Левінська опрацьовувала дослідження творчості Юліуша Словацького. Звісно, вона знала, що першим його українським літературним критиком був Іван Франко, який ще в 70-х роках XIX ст. зацікавився польським романтиком, згодом дослідженнями та перекладами його творів зайнялась Олена Пчілка. Спорідненими із творами польського поета є поезії, поеми, драми Тараса Шевченка та Лесі Українки. Проте, лише через пів століття перша книжка вибраних творів Словацького була видана в Києві у 1952 році, до якої увійшло 28 ліричних творів. І вже найповнішим (навіть до сьогоднішнього дня!) українським виданням спадщини Юліуша Словацького став двотомник *Вибрані твори* (1959), виданий за загальною редакцією Максима Рильського.

У 1973 році в Україні з'явилася перша в Радянському Союзі монографія про творчість Юліуша Словацького авторства Станіслави Левінської
[8]
. Авторка докладніше від попередніх дослідників розглядає життєвий і творчий шлях поета, вказує на зв'язки Словацького з російською літературою, аналізує його зрілі драматичні твори та поеми.

Книга Левінської про великого польського поета-романтика – значне досягнення українського

літературознавства.

Мабуть, ця монографія слугувала підставою запрошення Станіслави Левінської стати головним рецензентом експозиції в окремій залі Юліуша Словацького Кременецького краєзнавчого музею. У 1977 році під керівництвом Маргарити Гецевич відбулася повна реекспозиція зали Словацького, створеної ще у 1959 році з нагоди 150 річниці від дня народження поета. Експозиція розповідала про життя і творчість поета, увага акцентувалася на святкуваннях його дня народження, починаючи від 1909 року, що відбувались у Кременці. Тематично-експозиційний план рецензували Станіслава Левінська , представник Міністерства культури України, а згодом і професор Станіслав Маковський з Варшавського університету.

Чому саме, на яких засадах та за яких політичних обставин народились наукові праці Станіслави Левінської, нам допоможе дізнатись дослідження повоєнного літературознавства в Україні. Важливим етапом у його розвитку стають праці слов'янознавців, котрі вивчають проблеми розвитку слов'янських літератур. З історії Київського державного університету ім. Т. Шевченка дізнаємось, що у повоєнні роки формуються два осередки славістичних літературознавчих студій: у перші повоєнні роки – це кафедра слов'янської філології Київського університету та у 50-ті роки – відділ славістики і балканістики (відділ слов'янських літератур) Академії наук України. Ініціатором заснування кафедри слов'янської філології в університеті був мовознавець-славіст Леонід Булаховський, який очолював кафедру від 1947 до 1960 року. Відділ славістики і балканістики очолював тодішній директор Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка академік Олександр Білецький – фахівець із зарубіжних літератур. Відділ було створено з метою вивчення зарубіжних слов'янських літератур, спершу акцент було зроблено на польській і чеській літературах.

Відділ російської літератури, який згодом містився у складі Відділу зарубіжних літератур, а від 1958 року функціонував як окремий відділ, очолював видатний учений-славіст Григорій Вервес, відомий нам теж як дослідник творчості Юліуша Словацького[9]. У центрі зацікавлень літературознавців-славістів був тоді аналіз та компаративні дослідження слов'янських мов і літератур
[10]
. Значним етапом у розвитку вітчизняного літературознавства в галузі славістики став IV з'їзд славістів у Москві 1958 року, участь в якому брала Станіслава Левінська, поштовхом

для чого, ймовірно, було видання її монографії
О
некоторых вопросах драматургии Юлиуша Словацкого
[11]
.

Розвиткові славістичного літературознавства сприяла участь визначних літературознавців-славістів у міжнародних з'їздах славістів, що кожні п'ять років (починаючи від 1958 року в Москві) проходили у столицях чи великих містах слов'янських країн, зокрема у Києві, в Державному університеті ім. Т. Шевченка.

Науковці-славісти порушували актуальні проблеми літературознавства, їхні доповіді будувалися зазвичай на матеріалі однієї слов'янської літератури в різні періоди її функціонування. Саме тоді були опубліковані *Лекції з історії польської літератури* (1967) Станіслави Левінської польською мовою – навчальний посібник для студентів філологічних факультетів УРСР
[12]
.

Досліджуючи наукові праці Станіслави Левінської від 1950–70-х років, спостерігаємо за мовою цих видань. Як відомо, в радянські часи стандарти видавничої справи розроблялися в Москві, книги друкувалися там величезними, як на сьогодні, накладами, кожен стандарт виходив окремим виданням у кількості від 20 до 50 тисяч примірників і централізовано поширювався через відповідні республіканські органи до кожного видавництва. У республіках окремі нормативні документи перекладалися або достосовувалися до мовних особливостей, але так було не часто. За дотриманням стандартів прискіпливо стежив спеціальний підрозділ Держкомвидаву України – головне видавниче управління, представники якого періодично готували огляд випущених видань. Причина мала бути дуже вагома, щоб видання вийшло українською мовою в Києві. Тому в Україні, як і в інших республіках Радянського Союзу, підтримувалось написання і видання наукових та навчальних праць, посібників для вищої школи російською мовою, яка мала статус всесоюзного та міжнародного значення, а у вищих навчальних закладах УРСР навчалась велика кількість студентів з інших соціалістичних країн світу (від 1950 до 1960 року – близько 27 тисяч).

9 вересня 1954 року Міністерство вищої освіти СРСР видало наказ „Про забезпечення вищих навчальних закладів стабільними і високоякісними підручниками і навчальними посібниками". 25 червня 1968 року спільним наказом Комітету з преси при Раді Міністрів

УРСР та Міністерством вищої та середньої спеціальної освіти УРСР з метою задоволення потреб вищих та середніх спеціальних навчальних закладів у друкованих виданнях та поліпшенні їх якості було засноване видавництво „Вища школа”. Окрім цього, таку ж тенденцію впроваджує видавництво „Радянська школа”, де в 1981 році вийшов у світ російсько-польський словник Станіслави Левінської. У 1958 році засновано „Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка”, в якому друкувалися праці з актуальних питань іноземної філології, літературознавства, перекладознавства, функціонування та розвитку мови в сучасному суспільстві, комунікативно-програмних особливостей лексики та граматики, мовних засобів реалізації основних принципів мовленнєвого спілкування. У „Віснику” публікувалися дослідження провідних університетських фахівців, зокрема і Станіслави Левінської, теж російською мовою. І лише в 1998 році у світ виходить *Польсько -український словник* українською мовою [13] .

Це стало можливим у зв’язку із Законом про мови в УРСР, прийнятим 28 жовтня 1989 року, ще до проголошення Незалежності України, в якому зазначено, що держава створює необхідні умови для розвитку і використання власної національної мови в Україні.

А тепер детальніше розглянемо окремі наукові праці Станіслави Левінської, подаровані музеєві Юліуша Словацького її донькою Надією Матвєєвою, які зараз містяться у фондосховищі, проте доступні для користування при потребі.

1.Станіслава Левінська, *Юліуш Словацький. Життя і творчий шлях*, Київ:

Видавництво Київського університету 1973, 148с. Друк офсетний. Анотація до книги з цих років: „У монографії розглядається життя і літературна діяльність Ю. Словацького на тлі тогочасних складних громадсько-політичних подій. Простежуються шляхи революціонізуючого впливу декабристського руху на творчість великого сина дружнього нам польського народу, його зв’язки з Україною, її народом, українською народною творчістю”. Книга має гнучку м’яку палітурку оливкового кольору, у центрі – в рожевих тонах зображення медалі із профілем Юліуша Словацького (медальйон відлитий Олещинським Владиславом Яковлевичем). Редактор – Л. Щербатенко, художник – Г. Ліньов. Тираж 1089 екземплярів. Ціна 78 коп.

2.*Лекції з історії польської літератури (І пол. XIX ст.)*.Учбове видання для студентів філологічних факультетів УРСР. Видавництво Міністерства вищої та середньої спеціальної освіти УРСР, Київський ордена Леніна Державний університет ім. Т. Г. Шевченка. Автор – Станіслава Йосипівна Левінська. Зошит II
Юліуш
Словацький
.
Київ, 1967
рік.
Книга польською мовою.

3.С. И. Левинская. *О некоторых вопросах драматургии Юлиуша Словацкого (на материал е трагедий „Балладина” и „Мазепа”)*
.
Київський державний університет
ім. Т. Г. Шевченка. Збірник славістичних праць філологічного факультету, 1958. Книга російською мовою в тонкій паперовій палітурці, друк офсетний, 135 стор. Використана література:

4.*Русско-польский словарь*.Видавництво „Радянська школа”, Київ – Львів, 1981. Укладач і С. Й. Левінська та Т. В. Старак. Т. В. Старак – легендарна особистість.
Протягом тривалого часу співпрацював з Лев.
Укладачі С. Й. Левінська та Т. В. Старак. Т. В. Старак – легендарна особистість.
Протягом тривалого часу співпрацював з Лев.

Варто наголосити, що Теодозій Старак (1931–1999) – український дисидент, громадський діяч і дипломат, перший посол незалежної України у Польщі (1991). Народився на Лемківщині, син Василя Старака – діяча українського суспільно-освітнього товариства „Просвіта”, в березні 1945, на початковому етапі вирівнювання кордонів, депортований з родиною до Львова, в листопаді 1949 року заарештований НКВС як син „ворога народу” й учасник самоосвітніх гуртків у школі, після короткого слідства зісланий до концентраційного табору в Караганді, після шести років заслання, в межах хрущовської амністії, повернувся до Львова, у 1956–1961 роках навчався на факультеті славістики Львівського університету, отримав фах польського філолога, відтак працював у Львівському університеті, брав участь у русі шестидесятників – молодого покоління української інтелігенції, яке активізувалося в часи відлиги після XX та XXII з'їздів КПРС[14]

Російсько-польський словник Левінської розрахований головно для учнів середніх шкіл з польською мовою навчання, студентів-полоністів та осіб, які самостійно вивчають польську мову, також це посібник для перекладів текстів середньої складності. Словник містить обмежену кількість найбільш вживаних слів (близько 11,5 тисяч). До словника увійшли назви багатьох національностей, держав, усіх радянських республік, радянських і міжнародних політичних та громадських організацій, важливі географічні назви, наукова та технічна термінологія, що використовується в програмі середньої школи, а також поширені спортивні та військові терміни. Оскільки словник призначений для осіб, які достатньо добре володіють як російською, так і польською мовами, то граматичні характеристики слів у ньому дуже мінімальні. Словник налічує 320 сторінок, наклад – 63 тисячі примірників. Формат 70/108, папір типографічний, гарнітура літературна, спосіб друку високий, текст розміщений у дві колонки на аркуші.

5.*Польсько-український словник*.Упорядники: С. Й. Левінська та Т. В. Старак. Видавництво „Світ”, Львів 1998

У зв’язку із прийняттям Закону про мови в Україні виникла гостра потреба у

різного типу перекладних словниках. *Польсько-український словник* Левінської певною мірою задовольняв цю потребу. Він розрахований на широке коло осіб, які користуються польською мовою. Призначення його, ймовірно, як посібника для перекладів текстів середньої складності та для усного спілкування. Словник містить понад 16 тисяч найчастіше вживаних слів. До багатьох слів додаються найпоширеніші словосполучення, ідіоми, фразеологізми. У словнику поміщено назви багатьох національностей світу, найпоширеніша наукова, технічна, економічна, спортивна та військова термінологія. Наприкінці словника подані найчастіше вживані географічні назви та скорочення. Для зручності користування граматичні характеристики зведені до мінімуму. Розрахований для учнів шкіл України з польською мовою навчання. Обсяг 304 сторінки, папір та друк офсетний, гарнітура Таймс, тираж 5 000 примірників.

Серед попередників та послідовників Станіслави Левінської варто виокремити передусім трьох осіб – Максима Рильського, Григорія Вервеса та Ростислава Радишевського.

Максим Рильський сформувався як перекладач ще у 20-ті роки XX століття. Він збагатив українську літературу чималою кількістю шедеврів слов'янських та західноєвропейських літератур. Важливим аспектом, що єднає великого українського поета й академіка з польською культурою, є багаторічна плідна діяльність у царині видання перекладів творів польських письменників в Україні. Крім численних видань Адама Міцкевича, статей і доповідей про цього класика польської літератури, серед творчих зацікавлень Рильського була й така першорядна творча постать європейської літератури, як Юліуш Словацький, щодо якого Рильський ще в 1947 році у статті *Ми і сусіди* шкодував за тим, що цього геніального поета так мало ще знають у нас. За редакцією Максима Рильського в Києві і Москві вийшло декілька ґрунтовних видань творів Словацького:
Вибрані твори (1952),
Вибрані твори в 2-х томах (1959),

Избранные сочинения в 2-х томах (1960) – з його ж передмовою, *Полум'яний геній. До 150-річчя Ю. Словацького*
,
„Всесвіт", 1959, № 9. У вересні 1959 року Рильський узяв участь у виїзній ювілейній сесії АН УРСР у Кременці, присвяченій 150-річчю від дня народження Юліуша Словацького. Очолював цю сесію, яка тривала три дні, від 5 до 7 вересня. В ній брав участь Український комітет славістів при президії Академії наук УРСР, Інститут літератури ім. Т. Шевченка АН УРСР, Інститут суспільних наук УРСР.

Тут, на батьківщині автора *Беньовського*, Максим Рильський виступив із доповіддю *Юліуш Словацький – поет, гуманіст, патріот*
.
А в листопаді побував у Варшаві, де презентував доповідь *Юліуш Словацький і українська поезія*
15

.

Перу поета належить переклад низки віршів Словацького та кількох пісень з поеми *Бень овський*

.

На згаданій ювілейній сесії серед доповідачів були Станіслава Левінська та Григорій Вервес. Саме тоді Максим Рильський сказав слова, що згодом стали крилатими: „Бувають міста, що полонять і зачаровують душу, міста, про які передовсім хочеться сказати: яке поетичне місто. Ходиш по Кременцю, дивишся на його спокійні чисті вулиці, на чепурні будиночки з квітами на вікнах, на пов'язану зі стількома історичними споминами Замкову гору, на старі липи та ясени, що пам'ятають ще малого Юліуша, і думаєш: як це прекрасно, як це зрозуміло, що саме тут народився геніальний поет!"
16

Однією з центральних постатей серед учених-славістів повоєнного десятиліття був сподвижник та ровесник Станіслави Левінської – доктор філологічних наук, професор, академік НАН України Григорій Вервес. Відомий як автор численних наукових праць, присвячених питанням історії польської та української літератур. Важливим напрямком його літературознавчих студій були теоретичні праці в галузі порівняльного літературознавства, а також практичні питання міжслов'янських літературних зв'язків. Основні теми його розвідок: Адам Міцкевич в українській літературі, Іван Франко і питання українсько-польських відносин 70–90-х років XIX століття, Юліуш Словацький і Україна, творча спадщина Ярослава Івашкевича, а також нариси-портрети видатних польських письменників XIX–XX століття. У 1996–1999 роках Григорій Вервес – професор кафедри слов'янської філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, багатолітній завідувач відділу слов'янських літератур Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, заступник голови Українського комітету славістів, голова Українського комітету та член Бюро Міжнародної асоціації з вивчення й поширення слов'янських культур при ЮНЕСКО. Викладав історію польської літератури у Київському університеті ім. Тараса Шевченка, брав активну участь у підготовці й захисті курсових, дипломних та дисертаційних досліджень, зокрема Станіслави Левінської
17

.

Беручи до уваги розвиток полоністики на сучасному етапі, не можна не згадати про діяльність доктора філологічних наук Ростислава Радишевського – колишнього

співробітника Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка, члена-кореспондента НАНУ. Радишевський був учнем Станіслави Левінської, в 1979 році захистив кандидатську дисертацію на тему *Леся Українка і польська література*, 1996 року захистив докторську дисертацію на тему
Польськомовна
українська поезія кінця
XVI –
початку
XVIII століття
.
Завідувач кафедри полоністики Київського національного
університету імені Тараса Шевченка (від 2000 року), директор Міжнародної школи україністики НАН України, провідний науковий співробітник Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України, упорядник і редактор періодичного видання „Київські полоністичні студії", організатор численних конференцій. Ростислав Радишевський – неодноразовий учасник „Діалогу двох культур", який щороку проводиться у Кременці в музеї Юліуша Словацького і присвячений його пам'яті.

Продовжувачі родинних полоністичних традицій Левінських – це онука та донька Надія, яка поділилась з музеєм Словацького унікальними речами та книгами Станіслави Левінської. Пригадуючи раннє дитинство, Надія підкреслює, що мати навчала польської мови не лише студентів, а й її: читала вірші Юліуша Словацького, *Пана Тадеуша* АдамаМі цкевича,
тож тепер,
біолог за фахом,
Надія на вісімдесят
відсотків розуміє польську мову. Пригадує, що лекції в університеті розпочинались о 14:00 і тривали до 19:30, тому в першій половині дня мама займалася підготовкою до занять удома. З пам'яті доньки виринає великий письмовий стіл, підсунутий до вікна, ближче до сонячного проміння – він завжди був закладений паперами, картками, на яких записувалося різний необхідний матеріал для лекцій. Часто Станіслава Левінська відвідувала бібліотеку Вернадського, де запасалась великою кількістю літератури. Надія зі смутком усвідомлює, що, мабуть, робота була головним змістом життя матері,
а

вона, донька, була злегка витіснена на життєве узбіччя. Але саме такої самовідданої та напруженої праці вимагала викладацька діяльність в університеті, і щоб досягти наукових успіхів, доводилося жертвувати чи не найголовнішим – особистим щастям.

Сьогодні донька Станіслави Левінської – Надія Матвєєва – старший науковий співробітник, кандидат біологічних наук за спеціальністю біотехнологія, завідувачка лабораторії адаптаційної біотехнології в Інституті клітинної біотехнології та генетичної

інженерії НАН України. Окрім цього, зростає гідна зміна, яка несе в сучасне мовознавство полум'яний дух просвітництва 60-х років минулого століття. Онука Станіслави Левінської – Марія Половинкіна – старший викладач кафедри української літератури і компаративістики, кандидат філологічних наук у Київському університеті Бориса Грінченка. Викладає практику усного та писемного мовлення і теоретичний курс польської мови. Її професійні зацікавлення – колористика, онірія, переклад, семантика та прагматика, польська поезія, етнолінгвістика. У 2012 році Марія з відзнакою закінчила магістратуру Київського національного університету імені Тараса Шевченка за спеціальністю польська та українська мови і літератури, в 2015 – аспірантуру Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, в 2016 – захистила кандидатську дисертацію на тему *Сем*
антика
та прагматика кольороназв у польському
поетичному дискурсі (кінець XIX – перша половина XX століття)
,
нині працює за
спеціальністю слов'янські мови. Досвід роботи: від 2012 року й донині – письмовий перекладач-фрілансер (польська мова), репетитор (польська мова); курси та стажування: 2008 – Літня школа польської мови при Люблінському університеті Марії Кюрі-Склодовської, 2009 – стажування у Варшавському університеті, кафедра полоністики, 2012 – бізнес-курс англійської мови „Yappi", рівень Upper-Intermediate.

{joomplucat:288 limit=5}

Музей Юліуша Словацького слугує сьогодні взірцем налагодження добросусідських і партнерських відносин в європейському співтоваристві. З метою поширення знань про польських літераторів XIX ст., зокрема популяризації творчості нашого краянина Юліуша Словацького, в майбутньому доцільно було б здійснити більше перекладів та видань його творів для потреб загальної і вищої школи, підготувати хрестоматійний матеріал та включити його до навчальних планів історичних та культурологічних дисциплін. Така державна етнонаціональна політика глибше сприятиме подальшому зміцненню дружби і добросусідства між обома народами, позитивно позначиться на житті польської меншини в Україні. Як свідчить історичний досвід, пошук порозуміння, шляхів налагодження співробітництва між Україною та Польщею є надзвичайно цінним. Такою науково-освітньою та просвітницькою роботою активно займається колектив нашого музею. Плануємо й надалі здійснювати активну діяльність у цих напрямках.

Natalia Pereskokowa. Stanisława Lewińska (26.07.1922 – 2.06.2017) – badaczka twórczości Juliusza Słowackiego. Artykuł
jest poświęcony wybitnej ukraińskiej polonistce,

historyczce literatury oraz krytyczce literackiej, Stanisławie Lewińskiej. Postać i dorobek badaczki twórczości polskiego poety-romantyka Juliusza Słowackiego przedstawiono w kontekście szczególnych warunków okresu radzieckiego. Stanisława Lewińska miała polskie pochodzenie, jej rodzina wywodzi się z Krzemieńca. Autorka artykułu przytacza biograficzne i naukowe materiały, przekazane dla Muzeum Juliusza Słowackiego w Krzemieńcu przez córkę badaczki, Nadiję Matwiejewą. Główny akcent został położony na dorobku naukowym Lewińskiej w zakresie badań nad twórczością Juliusza Słowackiego, także zostały podkreślone jej uczestnictwo w obchodach 150. rocznicy urodzin wielkiego poety w 1959 roku, udział w tworzeniu ekspozycji Sali Słowackiego w lokalnym Muzeum Krajoznawczym w Krzemieńcu, praca na wydziale polonistyki na Uniwersytecie Kijowskim imienia Tarasa Szewczenki. Ponadto artykuł zmierza do uświadomienia czytelnikowi szczególnego znaczenia postaw ukraińskich literaturoznawców, którzy w skomplikowanej sytuacji układu radzieckiego działali na rzecz owocnego dialogu dwóch kultur słowiańskich – polskiej i ukraińskiej.

1. Див.: Ростислав Радишевський, *Українська полоністика: проблеми, школи, сильветки*,„ Київські полоністичні студії”, Т. XVII, Київ 2010, Педагогічно-наукова полоністична діяльність Станіслави Левінської 260 - 266 с.

2. Станіслава Левінська, *Великий польський поет*,„Вільне життя”, 1959, 4 вересня.

3. Станіслава Левінська, *Сліпуче сяйво блискавок поезій Юліуша Словацького*,„Відродже ння”, 1994, № 10–11, с. 28–32.

4. Біографічні дані авторка статті наводить на основі не публікованих раніше інтерв’ю-спогадів, люб’язно наданих донькою Станіслави Левінської Надією Матвєєвою.

5. Див.: В. Крекотень, *Лицар філологічної науки*,„Радянське літературознавство”, 1980, № 11 с.75-79 З

дарчим написом від авт.- Дар №261. **Крекотень** ,   **Володимир Іванович**   **:**
.

6. Див: Тамара Сеніна, *Юліуш Словацький і ми…*,„Кременецький вісник”, 2002, 6 грудня.

7. Див.: Маргарита Гецевич, *Кременець Словацького*,„Курінь: літературно-мистецький альманах”, Кременець 1994, № 6, с. 3–12.

8.Станіслава Левінська, *Юліуш Словацький: життя і творчий шлях*,Київ: Видавництво Київського університету, 1973.

9. Григорій Вервес, *Іван Франко і питання українсько-польських літературно-громадських взаємин* *70–90-х років XIX ст.* ,відп. ред. М. Рильський,
Київ:
Видавництво АН УРСР
1957,
сс. 7, 157, 171, 176,
182, 202, 212, 215, 216, 218, 357, 359, 361 – про Юліуша Словацького.

10. Григорій Вервес, *Юліуш Словацький і Україна: літературно-критичний нарис* ,Київ: „Радянський письменник” 1959.

11. **Левинська С**. *О некоторых вопросах драматургии Юлиуша Словацкого. Київський державний університет ім. Т.Шевченка, збірник славістичних праць філологічного факультету, 1958 рік. С. 113 - 135*

12**Левинська С**.*Лекції з історії польської літератури.* Міністерство вищої та середньої спеціальної освіти УРСР. Київський ордена Леніна Державний університет ім. Т. Шевченка.С.Й. Левінська. Лекції з історії польської літератури 1 пол. XIX ст. Зошит II. Юліуш Словацький. Учбове завдання для студентів філологічних факультетів УРСР. Київ, 1967. 50 с.

13. **Польсько**-**український словник**. **Понад** 16 000 **сл**./ **Упор**.: **П**53 **Левінська С**.**Й**.,**Старак Т**.**В**.,-**Львів**

:
Світ
, 1998. - 304
с
.

14. *Літаючий амбасадор. Теодозій Старак: особистість*,Львів 2001.

15. Максим Рильський, *Полум'яний геній*,в: Максим Рильський, *Зібрання творів у 20 т.*
,
Київ 1986, Т. 14:
Літературно-критичні статті
,
с. 405–416.

16. **Книга відгуків почесних гостей Кременецького краєзнавчого музею**
1959
рік

17.Див.: Григорій Вервес, ***Поет мужній і пристрасний*****,„Радянська Україна”, 1984, 4 вересня.**